

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 3

*Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
формування міжкультурної комунікації”,
м. Київ, МАУП, 24 травня 2011 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2010 —

Вип. 3 : Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: формування міжкультурної комунікації”, м. Київ, МАУП, 24 трав. 2011 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — 246 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: формування міжкультурної комунікації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Н. М. Чернуха, Д. В. Біч

Міжкультурні зв'язки у сучасному
освітньому просторі 5

І. П. Бідзюра

Концепція мотивації професійної
діяльності: парадигмальний контекст
управлінської компетентності
працівників ВНЗ 8

О. В. Кобзєва, В. О. Матюхін

Особливості антикризового управління
недержавними ВНЗ 13

Т. І. Боєва, Н. В. Немченко

Вища освіта сучасної України 16

Г. Л. Бондаренко

Риторика як засіб навчання
невербальним особливостям
міжкультурної комунікації 18

В. А. Гапоненко

Перспективи дистанційного навчання
в галузі суспільно-політичного
знання 22

Л. В. Георгінова, О. В. Богданов

Підготовка майбутніх менеджерів
в умовах формування міжкультурної
комунікації 26

Г. Я. Дідух

Специфіка викладання політології
іноземним студентам у контексті
міжкультурної комунікації 32

О. І. Дікарев, О. В. Волонець

Атомна енергетика у політичному
та економічному вимірі 36

Є. І. Качмарський

Оптимізація мережі загальноосвітніх
навчальних закладів у контексті
адміністративно-територіальної
реформи в Україні 43

Ф. М. Медвідь, В. В. Баран

Елітарна концепція Юрія Липи в умовах
формування міжкультурної взаємодії 46

І. М. Найдьонов

Проблеми модернізації
ефективності освіти 54

Т. І. Науменко

Розвиток духовності дитини: педагогічні
технології 58

Н. М. Терещенко

Проблеми формування управлінської
стратегії бібліотечно-інформаційних
установ у забезпеченні якості освіти 62

О. О. Щербань

Загальні проблеми: інформаційні
технології і сучасна освіта 69

Н. Н. Юсеф

Межкультурные связи стран Ближнего
Востока (образовательный аспект) 71

І. О. Денісова

Формування міжкультурної
комунікації студентів вищих
навчальних закладів у процесі вивчення
іноземних мов 74

В. С. Ейсмонт

Теоретико-методологічні аспекти
економічного зростання, економічного
розвитку і розвитку економіки 78

Т. О. Костюк

Проблеми модернізації освіти в Україні
в рамках Болонського процесу 88

М. Ф. Медвідь, А. А. Ольховик

Соціалізація особистості
в умовах формування міжкультурної
комунікації 93

І. М. Николин

Розвиток комунікативного
досвіду особистості з труднощами
спілкування 97

І. О. Проценко

Політологічний вимір
інтелектуального капіталу 103

О. С. Хоменко

Засадничі умови формування політичної
стабільності в суспільстві,
що трансформується 107

К. Е. Шумовська

Проблеми освіти державних
службовців в сучасній Україні 117

Т. О. КОСТЮК*д-р. філософії в галузі політології**Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ*

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В РАМКАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 3, 2012, 88–92

Розвиток інтеграційних процесів на європейському континенті є безпрецедентним явищем, що визначає нинішній і майбутній поступ Європи, її місце у новій системі міжнародних відносин. Інтеграційний рух України до Європейського Союзу можна визначити у визнанні владними органами “євроінтеграції” як основного напрямку розвитку нашої держави. Настає нова ера в історії людства – інформаційне суспільство. Це не лише виробництво, засноване на комп’ютерних технологіях, а й процес створення і поширення знань та інформації, які перетворюються на основні продуктивні сили суспільства.

У світлі тотальної інформатизації суспільства велика роль відводиться запровадженню реформ у системі освіти і науки в Україні, на яку дедалі сильніше впливають процеси європейської інтеграції. Своєрідним продовженням “Європи без кордонів” став Болонський процес (БП). Болонський процес – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони

європейської вищої освіти, який офіційно розпочався у 1999 р. з підписання Болонської декларації. Передумовою її створення стало підписання Великої хартії європейських університетів. Болонську декларацію підписали 9 європейських країн, у ній вони прописали основні принципи процесу реформування європейського простору вищої освіти (ЄПВО):

1. Прийняти систему легкозрозумілих і порівнюваних ступенів.
2. Запровадити систему вищої освіти, яка ґрунтується на двох основних циклах (бакалавр, магістр).
3. Запровадити систему кредитного трансферу, подібну до *ECTS*.
4. Сприяти мобільності студентів, викладачів і науковців.
5. Сприяти європейській співпраці із забезпечення якості.
6. Сприяти Європейському виміру у вищій освіті (у контексті розробки навчальних планів і міжінституційної співпраці).

Болонський процес в Україні офіційно розпочався 19 травня 2005 р. із підписанням декларації на Конференції міністрів країн Європи у норвезькому місті Берген. На сьогодні включно з Україною 45 європейських країн підписали Болонську декларацію, яка наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти.

З огляду на певні реформи, які можна спостерігати в галузі освіти і науки в Україні, а саме: впровадження *ECTS*, затвердження Додатку до диплома європейського зразка, збільшення автономії університетів щодо створення навчальних програм та забезпечення студентам у розумних межах індивідуального вибору навчальних дисциплін, хотілося б вірити, що почалися справжні Болонські реформи. Втім, існує чимало проблем на шляху реалізації взятих зобов'язань у рамках переходу до загальноєвропейських стандартів освіти. Ось деякі з них.

По-перше, це кількість навчальних напрямів і спеціальностей та неадекватне ставлення до освітньо-кваліфікаційних рівнів. Так, в Україні налічується 76 навчальних напрямів та 584 спеціальності. Це приблизно у 5 разів більше, ніж у провідних освітянських системах світу. Стосовно освітньо-кваліфікаційних рівнів, то в нашій країні рівень “бакалавр” не має достатнього визнання в суспільстві як кваліфікаційний

рівень, що створює перешкоди при прийомі на роботу людей з дипломом бакалавра. Це спричинено пережитками радянської системи освіти, де “нормальним” вважався рівень “спеціаліста”. Ще одним виявом впливу старої системи освіти є те, що, як правило, студенти вступають не на бакалаврат, а на спеціальність.

По-друге, загрозлива у своєму загалі тенденція до погіршення якості вищої освіти, що наростає з часом, особливо на тлі збільшення розриву зв'язків між освітянами і працедавцями, між сферою освіти і ринком праці, призводить до погіршення іміджу освітніх закладів та нівелювання ролі вищої освіти у професійному житті людини, що дуже часто виявляється у спробах навчитись “на практиці”, під час виконання службових доручень, а для “корочки” дипломи з додатками просто купуються на чорному ринку.

По-третє, принизливим є статус такої розповсюдженої ланки освіти, як технікуми і коледжі, це при тому, що їх чисельність у державі в чотири рази більша, ніж ВНЗ III та IV рівнів акредитації разом узятих. Наразі в Україні бракує спеціалістів робочих спеціальностей, яких готують саме в таких закладах освіти. Непрестижним навчання там стало саме через неадекватне реагування на дипломи технікумів і коледжів на ринку праці в Україні.

По-четверте, несправедливе ставлення до освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” та невизнання його науковим ступенем. Втім, у багатьох країнах він визнаний як початковий вчений ступінь. Магістерські програ-

ми, такі як *MSc* і *MA*, дають глибокі знання в конкретній сфері діяльності, бізнес-школи й університети по всьому світу пропонують понад 20 тис. магістерських програм за спеціальностями “бізнес”, “фінанси”, “менеджмент” та ін. В Україні ж отримати диплом магістра прирівнюється до здобуття просто повної вищої освіти. Навчання на “магістра” в Україні в середньому тривають один рік, як і магістерські програми за кордоном. Деякі їх варіанти більше підходять для побудови академічної кар’єри, а деякі, як, наприклад, ступінь *MBA (Masters of Business Administration)*, носить суто практичний сенс й використовується для побудови кар’єри в бізнесі.

По-п’яте, післядипломна освіта. На наше глибоке переконання, – це найслабше місце вітчизняної освіти і науки. Система наукових ступенів в Україні, яка також є рудиментом радянської епохи, складна порівняно з загальноєвропейською, що ускладнює мобільність викладачів і науковців в Європі. Нинішня система підготовки наукових кадрів і присвоєння наукових ступенів та звань – не просто неефективна, вона деморалізує суспільство. Про “ефективність” традиційної системи свідчать такі факти: 6–8 % аспірантів захищаються упродовж відведених на навчання трьох років, 22–27 % захищаються впродовж двох-трьох років після завершення аспірантури.

Проблема докторантури та можливе її реформування має два важливих аспекти. Перший – це надзвичайно централізована структура Вищої атестаційної комісії (ВАК), яка надає вищі ступені (кандида-

та та доктора наук). Сама ВАК – не більш, ніж монумент комунізму та тоталітарній практиці контролю за науковими інституціями. Другий аспект – це потреба в тих двох наукових ступенях.

Дехто, звичайно, може й далі вважати, що система ВАК необхідна для подолання корупції в українській вищій освіті, бо ж інколи наукові ступені можуть надавати за праці, які не лише в окремих сферах не наближаються до міжнародного рівня досліджень, а часом взагалі не мають сенсу. Поборники ВАКу вірять, що ця інституція може виступити в ролі поборника зла, який бореться з корумпованими професорами, нечесними приймальними комісіями і т. д. Навіть якщо ВАК і запобігає найгіршим зловживанням у вищій школі, він накидає менторський режим на всю академічну спільноту і тим деморалізує її ще більше. Було б дуже важко розвивати академічний дух у науковому середовищі, яке перебуває під постійним контролем. З іншого боку, можна вважати, що сам ВАК із бюрократичними вимогами до результатів досліджень є частиною проблеми, а не її вирішенням, бо не вимагає, щоб наука розширювала межі наших знань. Перетворивши всю академічну сферу на поле битви, де науковці намагаються подолати бюрократію, наприклад, дотримуючись вимог щодо визначеної кількості необхідних для захисту наукових статей у химерних журналах із невідомою читачкою аудиторією, вища школа стала своєрідною грою, де зовсім мало місця залишається для справжніх наукових відкриттів і нового знання.

Проблема масової бюрократизації пов'язана і з іншим важливим аспектом, а саме – з науковими ступенями. Ми переконані, що нині потреба у двох рівнях вищих наукових ступенів – кандидата та доктора наук – поступово зменшується, адже сучасне суспільство більше цінує компетентність, аніж статус. Натомість світова практика свідчить, що для посади професора цілком достатньо мати ступінь доктора філософії в окремій галузі науки (західне *PhD*). Докторський ступінь у такому разі свідчив би, що особа добре знає свою дисципліну, відповідну наукову методологію і що вона зробила особливий внесок у знання в окремій царині досліджень. Для того ж, щоб отримати такий ступінь, як правило, треба навчатися чотири роки після магістерського кваліфікаційного рівня. Але не забуваймо, що К. Райз на момент обіймання дуже високого державного посту – Держсекретаря США – мала саме ступінь доктора філософії (*PhD*) в галузі політології.

З неупередженої позиції важко зрозуміти, навіщо вищій освіті потрібен додатковий науковий ступінь доктора наук, який міг би замінити *PhD*. Якщо для цього і є причини, то вони пов'язані з чиймись особистими позиціями та привілеями, отриманими десятиліття тому за праці, актуальність яких наразі дуже сумнівна, але які гарантують власникові ступеня статус на майбутнє. Отож можна уявити, що перехід від системи кандидатських та докторських ступенів до однорівневих докторів філософії (*PhD*), як це рекомендують

університети Європи та Америки та в рамках Болонського процесу, може зачепити особисті інтереси старших професорів, які обіймають привілейовані посади в системі української вищої освіти та науково-дослідних установах. Проте сама система освіти, безумовно, матиме користь від такої зміни.

По-шосте, відійшла в минуле колись добре організована для централізованої економіки система підвищення кваліфікації та перепідготовки. Нової системи, що задовольняла б потреби ринкової економіки, в Україні не створено. Тому дуже важливий загальноєвропейський принцип “освіта через усе життя” поки що в умовах нашої держави не може бути повною мірою реалізований.

Проаналізувавши всі складнощі переходу вітчизняної системи освіти до загальноєвропейських стандартів, ми дійшли висновку, що більшість проблем на шляху до успішного завершення цього процесу в Україні виникає через пережитки радянської епохи з її усталеним бюрократизмом у системі освіти та науки. Впливає також брак поінформованості населення про переваги й особливості отримання диплома того чи іншого освітньо-кваліфікаційного рівня чи наукового ступеня. Крім того, взнаки дається відірваність вимог роботодавців до освіти потенційних працівників з тими реформами, що проводяться і плануються в майбутньому. Це особливо відчутно для власників дипломів бакалавру, які, вважається, мають незакінчену вищу освіту, та науковців, що здобули науковий ступінь *PhD* і мають

численні перешкоди при просуванні кар'єрними сходами в академічній сфері. Тож, хотілося б закликати всіх відповідальних за європеїзацію української освіти звернути увагу на потреби реформування довузівської підготовки, післядипломної освіти та зробити можливим працевлаштування спеціалістів з дипломами “європейського” зразка.

Література

1. *Електронний ресурс*. — Режим доступу. — www.osvita.org.ua
2. *Електронний ресурс*. — Режим доступу. — www.mon.gov.ua
3. *Європейський освітній портал* // Електронний ресурс. — Режим доступу. — www.osvita.org.ua
4. *Електронний ресурс*. — Режим доступу. — www.tempus.org.ua